

TIL VA IJTIMOIIY ONGGA ONTOLOGIK NUQTAYI NAZAR

Axadjon Djumaqo'ziyevich Ataboyev
Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada til va ijtimoiy ong o'rtasidagi munosabatlar ontologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Til nafaqat kommunikativ vosita, balki ijtimoiy borliqni aks ettiruvchi va shakllantiruvchi fenomen sifatida talqin etiladi. Tadqiqotda tilning ijtimoiy ongni shakllantirishdagi roli, uning konseptual va kognitiv asoslari yoritiladi. Shuningdek, til orqali ijtimoiy tajriba, madaniy qadriyatlar va kollektiv tafakkurning namoyon bo'lish mexanizmlari izohlanadi. Maqola natijalari tilshunoslik, falsafa va ijtimoiy fanlar kesishmasida olib boriladigan tadqiqotlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: til, ijtimoiy ong, ontologiya, ijtimoiy borliq, lingvistik ong, konsept, kognitsiya, diskurs, madaniyat, kollektiv tafakkur, til falsafasi, ijtimoiy tajriba

LANGUAGE AND SOCIAL CONSCIOUSNESS FROM AN ONTOLOGICAL POINT OF VIEW

Akhadjon Dzhumaquziyevich Ataboyev
Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: This article is devoted to the relationship between language and social consciousness from an ontological perspective. Language is interpreted not merely as a means of communication, but as a phenomenon that reflects and shapes social reality. The study highlights the role of language in the formation of social consciousness, focusing on its conceptual and cognitive foundations. Particular attention is paid to the linguistic representation of social experience, cultural values, and collective cognition. The findings contribute to interdisciplinary research at the intersection of linguistics, philosophy, and social sciences.

Keywords: language, social consciousness, ontology, social reality, linguistic consciousness, concept, cognition, discourse, culture, collective cognition, philosophy of language, social experience

“Ontologiya” bu yunoncha so'zdan olingan atama bo'lib, mavjudlik mohiyatini, shu jumladan, miqdor va sifat, tartib va voqelik, makon va vaqt, shuningdek, harakat va o'zgarish kabi tushunchalarni o'rganishni anglatadi. Zamonaviy ontologiya borliqning mohiyatini tushunish uchun turli sohalarda qo'llaniladigan fundamental

tushunchalarni taqdim etadi. Tarixiy ontologiya, shu jumladan, lingvistik ontologiya ongni o'rganish uchun qimmatli imkoniyat yaratadi. Ong va til bilan bog'liq tushunchalarning tarixiy rivojlanishini o'rganish orqali tadqiqotchilar ushbu murakkab hodisa haqidagi evolyutsiyani kuzatishlari mumkin.

Ontologiyaga semantik tarmoq sifatidagi qarashlar XX asrning 90-yillar oxirlarida boshlangan. Lingvistik ontologiya - leksik ma'lumotlar bazasi. Axborot texnologiyalari sohasida "lingvistik ontologiya" atamasi tilshunoslikka qaraganda kengroq qo'llaniladi. Unda bu termin, odatda so'zlarini lingvistik ishlov berish dasturi bilan bog'laydigan, matnni avtomatik tahlil qilish uchun so'zlar o'rtasida semantik aloqalarni o'rnatadigan ma'lumot qidirish dasturiy ta'minotini bildiradi. Lingvistik ontologiya (LO) til borlig'i va mohiyati haqidagi fan sifatida kam tilga olinadi. LO lisoniy borliqni tahlil qilish orqali tilning mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi. F. de Soccyur ta'kidlaganidek, "... tilshunoclikning maqsadi tilning mohiyatini hech qanday cheklovlarisiz anglash, inson tilini uning paydo bo'lish tarixi va lingvistik xilma-xillik sabablari bilan birgalikda tilning barcha ko'rinishlari, aloqalarida hamda nutqda namoyon bo'lish shakllarida o'rganish hisoblanadi". Til, asosan, aloqa va fikrlashning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladigan og'zaki va yozma nutq orqali namoyon bo'ladi.

Nutq - bu g'oya, fikr va his-tuyg'ularni ifodalash uchun so'zlarni talaffuz qilish yoki yozish jarayoni.

Nemis faylasufi M.Xaydegger ta'biri bilan aytganda, "tilning ekzistensial-ontologik asoslarini nutq tashkil etadi".

Tarix davomida tilni ekzistensial nuqtayi nazardan tushunishda sezilarli siljishlar bo'lgan. Parmenid, Geraklit, Aflotun va ularning shogirdlari davridan boshlab tilning mohiyatini ontologiya nuqtayi nazaridan yaxshiroq tushunishga harakat qilingan.

Ular logotiplar deb nomlanuvchi keng qamrovli nazariy asosni ishlab chiqdilar.

Parmenid borliqni fikr bilan aniqlash orqali qadimgi borliq nazariyasiga asos soldi. Ushbu nazariyaning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Borliq - bu yagona haqiqat bo'lib, undan boshqa hech narsa yo'q. Fikrlash mavjudlikning ifodasidir. Mavjudlik hech narsadan kelib chiqa olmaydi, chunki u yo'q narsadan paydo bo'lishni anglatadi. Mavjud bo'lgan hamma narsa uning borligi uchun manba yoki sababga ega bo'lishi kerak.

2. Borliq faqat hozirgi paytda mavjud. Uning o'tmishi va kelajagi yo'q, chunki u hali kelmagan. Vaqt - bu bizning tajribamizni tartibga solish va tushunishga yordam beradigan inson konstruksiyasi, ammo borliq vaqtdan tashqarida mavjuddir. Borliq uzluksiz va bo'linmas, uning alohida qismlari yo'q. Agar u qismlardan iborat bo'lsa, ular o'z-o'zidan mavjud bo'lmagan yo'qlik bilan ajralib turardi.

3. Agar borliq bitta bo'lsa, unda dunyoda hech qanday harakat yoki xilma-xillik bo'lishi mumkin emas. Boshqacha qilib aytganda, agar bir nechta alohida subyektlar bo'lsa, ular bir-biri bilan muloqot qilishlari kerak bo'ladi.

Borliq vaqt ichida emas, balki abadiylikda qoladi. Tilga ontologik qarashlarning rivojlanishidagi navbatdagi qadam Aristotel tomonidan "nima" tushunchasi haqida ilgari surilgan g'oya edi. Nima - bu: 1) narsaning ma'nosi; 2) bo'linmas va sodda individuallik. Aristotelning fikriga ko'ra, borliq ko'p qatlamli. Olimning ontologik qarashlari uning "Metafizika" asarida o'z aksini topgan.

Qadimgi davrlarning ajoyib g'oyalari zamonaviy Yevrosiyo filologik an'analarida, ayniqsa german va rus tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Nazariy tilshunoslik sohasida ilk olim V. fon Gumboldt bo'lib, u tilni o'rganishga ontologik nuqtayi nazardan yondashib, uning inson mavjudligi uchun ahamiyatini ta'kidlab, "inson tilining vazifasi nazariy jihatdan butun cheksiz borliqqa taalluqlidir, dunyoni to'liq qamrab oladi", deb qayd etadi. Bu nafaqat tushunishning kengayishi, balki fon Gumboldt ishonganidek, yangi sohaga o'tishdir. Ushbu mashhur nemis olimining g'oyalari qadimiy dunyoqarashda yangi ma'no kasb etadi. Geraklit singari fon Gumboldt ham tilning mistik xususiyatga ega ekanligini shunday ta'riflaydi: "Til inson tabiatining shunday tub-tubidan kelib chiqadiki, uni jamiyat tomonidan ataylab yaratilgan deb hisoblash mumkin emas. Bu biz uchun ravshan, ammo mohiyatan tushunarsiz bo'lgan asl manbadan kelib chiqadi. Shuning uchun bu qasddan qurilish emas, balki beixtiyor emanasiya - inson faoliyati mahsuli emas, balki ruh evolyutsiyasining namoyon bo'lishi. Bu xalqlar tomonidan yaratilgan narsa emas, balki ular meros qilib olgan boylik, ularning ichki taqdirining ajralmas tomoni".

So'nggi paytlarda koinotning asosiy elementi bo'lgan borliq nazariyasi orqali tanilgan mashhur nemis faylacufi M.Xaydegger bilan bog'liq ekzistensial lingvistik muammolarga tobora ko'proq e'tibor qaratilmoqda. M.Xaydeggerning fikricha, "tilning mohiyati borliq tilini idrok etishimizga imkon beradi. Uning falsafasi borliqning ma'nosi haqidagi savolga yangi nuqtayi nazarni ilgari suradi". Edmund Gucerlning fenomenologik yondashuviga asoslanib, M.Xaydegger Jan-Pol Cartr tomonidan ekzistensializmning yaratilishiga ta'sir ko'rsatadigan g'oyalarni ishlab chiqdi. Biroq, M.Xaydeggerning o'zi bu harakatga qo'shilmagan edi; uning o'rniga u Edmund Gucerlning fenomenologiyasini o'rganib chiqdi va uning hayotiy ishiga aylangan fundamental ontologiyani yaratishga kirishdi. Faylasufning butun lingvistik va falsafiy konsepsiyasining etakchi prinsipi ekzistensial tilshunoclik izdoshlarining asarlarida aks etgan "Til - borliq uyi" iborasida mavjud edi.

Tilshunoslik, falsafa, estetika va psixologiya kabi turli fanlar olimlari tilning tub hamda tanqidiy tomonlarini hisobga olgan holda uning mohiyatini tushunishga harakat qilishadi. Borliq, til va inson o'rtasidagi munosabatlar lingvistik ontologiyaning asosiy yo'nalishi hisoblanadi.

Parmenid tushunchasi borliqni ong yoki til bilan bog'laydi. Geraklit logotiplari - bu inson va tabiatning birligini ta'minlaydigan mutlaq tomonidan tashkil etilgan uyg'un dunyo. Ushbu konsepsiya doirasida shaxslar boshdan kechirgan barcha his va tuyg'ular borliq tili bilan bog'liq. Bu nuqtayi nazarni falsafiy germenevtikaning asoschisi X.G.Gadamer ham shunday ta'riflaydi: "Til nafaqat odamlarning tashqi ko'rinishini, balki ularning dunyo haqidagi tushunchalarini ham ifodalaydi. Til odamlarni qaerda bo'lmasin o'rab oladi, ularning mavjudligini shakllantiradi. Inson hayoti semantik ma'noga ega bo'lgan harakat, so'z, fikr va his-tuyg'ularni o'z ichiga olgan uzluksiz jarayondir. Tilning keng qamrovli tabiati hamma narsaga, ayniqsa til egalariga taalluqlidir".

Til nafaqat tashqi o'rganish obyekti, balki inson mavjudligining ajralmas tomonidir. Til orqali shaxs dunyoni va o'zini anglaydi. Til ifoda sifatida nutq, uning tembri va shaklidan qat'i nazar, fikr, his-tuyg'u va tajribani ifodalash vositasidir.

Tilga obyektiv yepistemologik nuqtayi nazardan yondashish qiyin, hatto imkonsiz. Universal semiotik nazariya tarafdori Yu.M.Lotman ham xuddi shunday fikrni bildiradi: "Biz til olamiga sho'ng'ib ketganimiz. Hatto yelementar abstraksiyalarida ham biz bu hamma narsani qamrab oladigan makondan qochib qutula olmaymiz, chunki biz uning bir qismimiz va u ham bizning bir qismimizdir".

Jeneva lingvistik maktabining patriarxi De Sossyur tilni har tomonlama tushunishni qo'llab-quvvatlaydi. Uning fikricha, "tilshunoslikning maqsadi tilning mohiyatini so'zning keng ma'nosida hech qanday cheklovlarisiz tushunish, inson tilini uning barcha ko'rinishlari va aloqalarida bir butun sifatida o'rganishdir".

E.Kassirerning so'zlariga ko'ra "shaxsning tilga ta'sirini bulbul bilan solishtirish mumkin, u o'z qo'shig'ini yerkin o'zgartiradi, to'rg'aylarga taqlid qiladi". Akademik E.A.Pozdnyakov ham bu fikrga qo'shilib, "inson dunyosi - so'zlar dunyoci. Odamlar so'zlar bilan o'ralgan bo'lib, ular hukmronligidan xalos bo'lolmaydilar. Biz so'zlardan keraklicha foydalanamiz, noto'g'ri o'ylaymiz...", deb ta'kidlaydi.

X.G.Gadamer va M.Xaydeggerning fikricha, "til nutqqa asoslangan, u o'zining asl mohiyatini kontekstda topadi va so'zlash inson hayotining tabiiy jihati (hatto tushlarda ham)". Ned Xerrmann tilni insonning jismoniy mavjudligi va umuman uning borligi o'rtasidagi oraliq haqiqat deb biladi. Tilning mohiyati shundaki, u ko'p tilli va izomorfik bo'lib, mavjudlikni tovush, yorug'lik, harorat, namlik, makon va vaqt kabi turli xil vositalar orqali ifodalaydi. Odamlar mavjudlikdan meros bo'lib qolgan turli xil imkoniyatlaridan, shu jumladan, tovush, grafika, yuz ifodalari va imo-ishoralardan foydalanadilar. Til doimo inson ongini rag'batlantiradi va uning tovush, harf, so'z va jumlar kabi individual yelementlari mavjudlikning abadiy davomiyligidan kelib chiqadi.

Lingvistik ontologiyaga asoslanishi mumkin bo'lgan metalingvistikani rivojlantirish juda muhim. Rus filologiyasining taniqli arbobi M.M.Baxtin bunday

fanni yaratish g'oyasini birinchi marta 1950-yillarda taklif qilgan. Faylasufning metalingvistikasida "so'z" lingvistik birligi so'zning an'anaviy tushunchasidan ancha farq qiladi. M.M.Baxtin bu so'z tilning metalingvistik tomonini aks yettiruvchi mafkuraviy belgi yekanligini ta'kidlaydi.

Nutq va nutq janrlarining mohiyatini tushunish jamiyatdagi nutq haqidagi sodda g'oyalarni yengish uchun juda muhimdir. Nutqni haqiqiy aloqa birligi sifatida o'rganish orqali so'z va jumlar kabi lingvistik birliklarni yaxshiroq tushunish mumkin.

Diqqatni va har qanday cezgini almashtirish, hatto ular noaniq va ongsiz bo'lsa ham, borliqqa chaqiruvni anglatadi va tilni uning antik ifoda darajacini namoyon qiladi. M.Xaydeggerning ta'kidlashicha, "ma'lum bir lingvistik birlikning yekzistensial ma'nosi asosiy ontologik muammolarni hal qilish uchun muhim ahamiyatga yega bo'lgan jumalarni tahlil qilish bilan belgilanadi".

Xulosa qilib aytish mumkinki, lingvistik ontologiyaning yevolyutsiyasi mavjudlik bilan bog'liq holda o'rnatilgan lingvistik faktlarga yangicha qarashga imkon beradi.

Lingvistik ontologiya mavjud nazariya, tushuncha va paradigmalarni kengaytiradigan hamda to'ldiradigan murakkab tadqiqot sohasidir. Buni to'liq tushunish uchun turli fan tadqiqotchilarining hamkorligi zarur bo'lib, ularning har biri uning mohiyati va oqibatlarini ochib berishga o'ziga xos hissa qo'shishi mumkin.

Lingvistik qobiliyat va ijtimoiy-madaniy ong inson shaxsiyati va o'zini o'zi anglashning asosidir.

Biroq, bu tanqidiy qobiliyatlarning ontologik kelib chiqishi sir bo'lib qolmoqda. Kengroq ijtimoiy kontekstda joylashgan ramziy aloqa va o'z-o'zini aks yettirish qobiliyati inson tajribasining asosini tashkil yetadi. Ushbu qobiliyatlarning kelib chiqishi jumboq bo'lib qolmoqda, olimlar va faylasuflar buni yerdagi hayot tarixidagi muhim voqea deb bilishadi.

Mazkur noyob inson qobiliyatlari uchun biologik asos millionlab yillar davomida birgalikda yevolyutsiya orqali paydo bo'ldi:

Jismoniy anatomiyamizdagi yevolyutsion o'zgarishlar, masalan, vokal kordlarining rivojlanishi va miyaning maxsus tuzilishi nutq va tilni faollashtirdi.

Miyadagi murakkab neyron tarmoqlarning yevolyutsiyaci tilni qayta ishlash, xotira va o'z-o'zini anglashning rivojlanishini qo'llab-quvvatladi.

Kognitiv yutuqlar, masalan, ramzlar bilan ishlash va mavhum fikrlash bilan shug'ullanish, lingvistik hamda ijtimoiy-madaniy ongni rivojlantirishga yordam berdi. Til va ongning biologik asoslarini tan olish ularning yevolyutsion o'tmish bilan chuqur bog'liqligini ta'kidlaydi.

Anatomik moslashuvlar yevolyutsiyasi, masalan, halqum, yelastik til va lablar, shuningdek, nutq uchun zarur bo'lgan bir qator murakkab organlarni yaratishga

imkon berdi. Xuddi shunday, miya mintaqalari nutqni ishlab chiqarish va tushunish uchun zarur bo'lgan vosita va yeshitish jarayonlarini boshqarish uchun tobora ko'proq ixtisoslashgan.

Biroq inson tilining asosiy ontologik manbai, yehtimol, ota-bobolarimizga ramziy tushunchalarni ifodalash kognitiv moslashuvdan kelib chiqadi. Nevrologik infratuzilma tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan ushbu ramziy xususiyatlar tilning cheksiz yekspressiv kuchi uchun zarur bo'lgan yuqori darajadagi rekursiyani ta'minladi.

Evolutsion nuqtayi nazardan, tilning ontologik kelib chiqishi inson jismining asta-sekin biologik moslashuvida aks yetadi. Ushbu moslashuvlarga strukturaviy anatomik, funksional nevrologik va mavhum kognitiv o'zgarishlar kiradi. Bu o'zgarishlar murakkab ramziy muloqot tufayli reproduktiv ustunlikka olib keldi.

Til biologik yevolyutsiya natijasida paydo bo'lganidek, inson ongi, ayniqsa ijtimoiy o'zini o'zi anglash ham biz kelib chiqqan jamiyat sharoitida paydo bo'ladi.

Inson ongining mazmuni va doirasi munosabat, madaniy amaliyot va umumiy dunyoqarashning muhimligini ta'kidlab, shaxs tarbiyalanadigan ijtimoiy-madaniy kontekstga qarab rivojlanadi.

Mazkur asoslarni o'rganish tilning mohiyatini va insonning jamoaviy tafakkurini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

Til va ijtimoiy tafakkurning paydo bo'lishi biologik va ijtimoiy-madaniy yevolyutsiya bilan chambarchas bog'liqdir. Subyektlararo va hayotiy olamlarning falsafiy tushunchalari bir-birini to'ldiradigan dialogik tizim sifatida til va ijtimoiy fikrlashning o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydi.

Til - bu subyektlararo hayot dunyosiga kirish uchun vosita va bu hayot dunyosi ramziy xususiyatlarga yega bo'lish manbaidir. Fikrlarni aniq ifodalash va umumiy g'oya, ye'tiqod, amaliyot va istiqbollarni rivojlantirish qobiliyati odamlarni birlashtiradigan semantik tuzilmalarni mustahkamlash va yetkazish imkonini beradi.

Tilga singib ketgan ushbu birgalikda yaratilgan semantik tuzilmalar ijtimoiy ongning mohiyatini tashkil yetadi. O'zimizni, o'zligimizni, qadriyatlarimizni va hayotdagi rollarimizni tasvirlash uchun tildan foydalanish uslubimiz ijtimoiy mavjudot sifatida subyektiv tajribamizni shakllantiradi. O'zimiz va ijtimoiy muhitimiz haqidagi matnlarni lingvistik qurish jarayoni bizning dunyoni idrok yetishimiz va tushunishimizning mohiyatini belgilaydi.

Bizning o'zimizni va boshqa odamlarni idrok yetishimiz til orqali ochib berilgan subyektlararo hayot dunyosiga asoslanadi.

Ushbu dialogik jarayon aniq ontologik uctunlikka imkon bermaydi - til va ijtimoiy ong o'zaro bog'liq ikkita markazdir. Germenevtik faylasuf X.G.Gadamer asosli ta'kidlaganidek, "biz hammamiz umumiy hayot dunyosida yashovchi lingvistik mavjudotlar sifatida yekzistensial ravishda "chizilgan" doira".

Neyrologiya tadqiqotlari kognitiv rivojlanish va ijtimoiy va madaniy omillar o'rtasidagi bog'liqlikni yoritib beradi. Miyaning neyroplastiklik uchun tug'ma qobiliyati, hodisalarga javoban moclashish va o'zgarish qobiliyati ijtimoiy muhit bilan bog'liq biologik ildizlarga yega. Til va ijtimoiy ko'nikmalarning yerta rivojlanishi lingvistik hamda ijtimoiy-kognitiv qobiliyatlarning yerta namoyon bo'lishiga yordam beradi, chunki miya ijtimoiy o'zaro va madaniy ma'lumotlarga ta'sir qiladi.

Chaqaloq miyasining rivojlanishini o'rganish ixtisoslashgan neyron tarmoqlarining ontogenetik rivojlanishini va o'zaro ta'sir qonunlarini namoyish yetadi, bu yesa asta-sekin lingvistik va ijtimoiy qobiliyatlarni (o'z-o'zini anglash qobiliyatini) yegallashga imkon beradi. Ushbu tadqiqot inson yevolyutsiyasini yaxlit tushunishga yerishish uchun nevrologiya, kognitiv fan va ijtimoiy-madaniy tadqiqotlarni birlashtirgan fanlararo usullarning afzalliklarini ta'kidlaydi. Turli sohalaridagi bilimlarni birlashtirib, miya, kognitiv funksiya va ijtimoiy muhit o'rtasidagi murakkab aloqalarni yanada samarali baholaymiz.

Bundan tashqari, yosh bolalarning hayotiy tajribasini neyrofenomenologik tadqiqotlar til orqali ochilgan subyektlararo dunyo bilan uzviy bog'liq bo'lgan subyektiv "men" bo'lish tuyg'usining ontologik manbasini yoritadi. O'z-o'zini anglashning acta-cekin paydo bo'lishi, go'daklar bo'ysunadigan "men boshqaman" hamda ijtimoiy ong va lingvistik vositachilik mavjudligining fenomenal mavjudotga dastlabki o'zgarishi sifatida qaraladi.

Asab tizimi va idrokning rivojlanishi nuqtayi nazaridan, til asosiy aloqa vositaci bo'lib xizmat qiladigan jamiyatda yashashning individual tajribasi asab darajasidagi biologik va yempirik jarayonlarning o'zaro ta'siri natijasida rivojlanadi. Til markaziy rol o'ynaydigan ijtimoiy kontekstda biologik omillar va shaxsiy tajriba o'rtasidagi munosabatlardan kelib chiqadigan murakkab jarayondir.

Fenomenologik nuqtayi nazardan, til va ijtimoiy ong yevolyutsion jarayonlar yoki ijtimoiy tuzilmalarning obyektiv dunyosida ontologik manbalarga yega yemas. Aksincha, ular dastlab dunyoda bo'lishning hayotiy tajribasida namoyon bo'ladi, bu inson mavjudligi va nima bo'layotganini tushunish uchun asosdir.

E.Gusserl tomonidan asos solingan, M.Xaydegger va mutafakkirlar tomonidan ishlab chiqilgan fenomenologik an'ana bizni nazariy hayot dunyosiga asoslanib, hodisalar tajriba orqali qanday ochilishi va tushunilishini sinchkovlik bilan o'rganishga chaqiradi. Ijtimoiy ong va til o'zaro bog'liq bo'lib, idrok va mavjudlik usullari orqali voqelikni shakllantiradi.

Martin Xaydeggerning so'zlariga ko'ra, "insonning mavjudotlarni muhim deb qabul qilishi va bizning ijtimoiy o'zimizni anglashimiz hamda atrofni idrok yetishimiz xuddi shu yekzistensial-ontologik vaziyatdan kelib chiqadi".

Biz g'oya va tajribalarni nafaqat tilimiz hamda jamiyatimiz haqidagi nazariy xulosalar shaklida, balki lingvistik va madaniy an'analarimizda kodlangan g'oya, xurofot va tarixiy oqibatlarning ta'siri ostida shakllantirdik.

Ularning kelib chiqishi bizning lingvistik mavjudotlar sifatida insoniy kelib chiqishimiz bo'lib, jamiyat tomonidan ifodalangan, tarixan aniqlangan ma'nolar va madaniy o'ziga xos dunyoqarashlar tarmog'i bilan uzviy bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Соссюр Ф.де. Заметки по общей лингвистике / пер. с фр.; общ. ред., вступ. ст. и коммент. Н.А. Слюсаревой. - М.: Прогресс, 2000. - 280 с. С. 171.
2. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер; Пер. с нем. В.В.Бибихина. - Харьков: "Фолио", 2003. - 503 с. - С. 187.
3. Парменид // Антология мировой философии: в 4-х т. / ред.-сост., авт. вступ. ст. В.В.Соколов. - М.: Мысль, 1969. Т. 1. Ч. 1. Философия древности и средневековья. - С. 293-296.
4. Петров М.К. Учение гераклита о слове. "Научная мысль кавказа". №3. - 2013. - С. 5-16.
5. Вдовиченко А.В. Лекция 1. Платон о "языке". Спонтанные способы осмысления вербального процесса. Вопросы философии. - 2020. №2. - С. 71-85.
6. Аристотель. Метафизика. - Москва: Эксмо-Пресс, 2015. - 442 с.
7. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / пер. с нем.; общ.ред. Г.В.Рамишвили; послесл. А.В.Гулыги и В.А.Звегинцева. - М.: Прогресс, 2000. - 400 с. - С. 187.
8. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер; Пер. с нем. В.В. Бибихина. - Харьков: "Фолио", 2003. - 503 с.
9. Гадамер Х.Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б.Н.